

El Cementiri

L'evidència més antiga d'un enterrament que es troba al terme és a prop de la casa Betlem. Es tracta de les restes d'un hemidolmen, que ha estat recentment restaurat amb un criteri més que dubtós. Un altre testimoni del culte als morts és la tomba excavada en una gran pedra, situada a poca distància del Grau. Segons els entesos, és una tomba medieval de banyera del tipus "C", d'un estil un xic diferent del conjunt de tombes de Camps. Les dimensions són considerables; 2'10 metres de llargada, 45 centímetres d'ample, i 45 de fondària, i al costat s'hi pot veure un petit forat excavat a la pedra, on s'hi dipositaven les ofrenes.

Llosa del Cementiri

Durant segles el nostres avantpassats van ser soterrats a la sagrera de l'església de Sant Vicenç de Fals. S'enterraven a terra, sense caixa, en el terreny pla que envolta el temple. En el curs dels treballs que van portar a terme el 2002, els arqueòlegs de la Diputació van descobrir molts ossos a la part de fora dels fonaments del que havia estat el mur de l'església, abans d'afegir-hi la Capella Fonda. De la mateixa manera que tots els homes no eren iguals en vida, tampoc ho eren a l'hora de morir. Les famílies més riques del poble no compartien el fossar amb els pobres, sinó que disposaven de tombes pròpies a l'interior de l'església. De tombes excavades al paviment n'hi ha dues entrant a mà dreta, una al peu del presbiteri, i una de molt gran a la Capella Gòtica. Els gravats de les lloses s'han anat esborrant pel trepig dels peus, excepte la magnífica làpida de la família Jaumeandreu que hi ha al peu de l'altar del Sant Crist. La sepultura va ser sufragada per Pere Jaumeandreu i porta la data 1651. Les inscripcions de la llosa estan envoltades per una sanefa, i també hi ha gravada una calavera amb dues tibies encreuades, un casquet militar i altres elements decoratius. Segons s'ha sentit explicar, una de les tombes d'entrant a mà dreta era l'ossera de la família Monconill. Devia ser ben antiga, perquè quan va morir l'hereu Pere Monconill el 1655, el rector va escriure el següent en el llibre d'òbits de la parròquia:

«... lo endema dimarts fou enterrat en la Iglesia de St. Vicens de fals en la tomba de sa casa...»

Aquest fragment prové d'una transcripció posterior, ja que el llibre original va ser cremat. Durant la guerra, totes les

tombes foren profanades, i en una d'elles es va poder veure un cos momificat amb restes de vestimenta de classe alta. A mitjans de segle XIX, les autoritats eclesiaístiques van prohibir els enterraments a l'interior de les esglésies, i l'estat va promoure la construcció de cementiris higiènic i moderns. L'increment de la població difunta i la manca d'espai va obligar a enterrar els cadàvers en compartiments apilats o nínxols. Per complir la normativa, l'ajuntament va fer fer un cementiri a cada nucli. El de Fals es va fer al costat de l'església, i va consistir en un recinte encerclat per una paret, amb un portal clos amb una reixa. S'hi van aixecar 32 nínxols protegits per un atri de columnes rodones. Les cases més fortes van comprar-los, mentre que la pobrissalla va continuar sent enterrada a terra. La làpida més antiga d'aquests nínxols vells que s'ha conservat és la d'en Vicenç Casas del mas Serra, mort l'any 1875. Segons la data del portal, el cementiri es va inaugurar el 1868, i el juny d'aquell any, el pagador de l'ajuntament va presentar el següent compte de despeses: Satisfecho al Maestro Albañil José Guitart, por sus jornales y otros oficiales y peones junto con la silleria, manposteria, tradós, albardilla, revoco de muros y demas, para terminar la cerca de dicho cementerio y puerta de entrada del mismo y peldaños para ella, 408'400 escudos. Item á José Galí por cal y yeso y arena entregada para las referidas obras, 26 escudos. Item a D. Luis Coll, cerrajero de Manresa, por el importe de un enrejado para la puerta de entrada según contrato, 80 escudos. Total 514'4 escudos. La calç i els maons van venir del forn de calç i la teuleria de Boixeda. El paleta Josep Guitart era aquell que es va casar amb la Margarida Llussà, i del qual descendeixen els actuals amos del Tatger. L'element més distintiu del cementiri és la seva portalada en forma d'arc. A la part central hi ha gravada una calavera datada del 1868, molt realista, i una inscripció que actualment gairebé és il·legible. No sabem si el mestre Guitart va esculpir ell mateix les pedres, o si es va encarregar la tasca a un altre picapedrer.

Entrada del cementiri

El 1927 es va aprovar a l'Ajuntament un reglament de sanitat, que entre altres qüestions, regulava els enterraments en els tres cementiris del municipi. Un dels apartats deia.

«...las fosas tendran una profundidad mínima de 1'50 metros y una superficie no inferior a 0'80 por 2 metros, distanciandose al menos 0'50 metros las distintas fosas (...) En tiempo de epidemia

Los cadáveres de cuantos fallercan de enfermedad contagiosa o sospechosa deberan cubrirse con una capa de cal viva de un espesor mínimo de 0'50 metros...»

L'any 1928, es va aixecar un nou bloc de nínxols, seguint la paret sud. El govern d'esquerres que va sortir de les eleccions de 1932 va dictar una sèrie de disposicions sobre els cementiris, per tal que aquests deixessin de pertànyer a l'Església i passessin a ser de titularitat pública. El decret es va publicar el gener de 1932, i en el Ple Municipal del 25 de juliol de 1934 es va acordar procedir a la confiscació del cementiri. Cinc dies després, l'alcalde Valentí Ibáñez, acompanyat del secretari i de dos regidors, es va presentar al cementiri i va comunicar a mossèn Ramon Martí Soler l'acord municipal. El rector va fer constar en l'acta la seva disconformitat, però va haver de lliurar els títols de propietat dels nínxols i l'altra documentació. Amb el canvi de règim que van provocar els fets d'octubre de 1934, aquest acord, igual que els altres que havien pres els ajuntaments republicans, va ser anul·lat. Amb la restauració del poder municipal als partits que van guanyar les eleccions del 1936, el cementiri va passar novament a ser gestionat per l'ajuntament. Aquests vaivens polítics van quedar reflectits en els nomenaments de l'enterraments. El 1932, les autoritats van cessar a Domingo Massana, que simpatitzava amb la

dreia, i van posar-hi a Salvador Torras, de cal Francisquet, que es decantava per l'esquerra. El 1934, va ser nomenat de nou el Massana, fins el 1936 que va ser substituït pel Torras. No cal dir que el 1939 va tornar a ser fesser el Domingo Massana. L'enterraments anava a preu fet; 10 pessetes per enterrament.

Durant la guerra la gent va seguir morint, com de costum, però els funerals eren laics. Els morts que hi va haver durant l'ocupació militar de Fals no van anar al cementiri, sinó que van ser enterrats en fosses comunes. L'Ajuntament va certificar el 1940 que al cementiri de Fals no s'hi havia enterrat cap soldat, ni cristià, ni musulmà.

Al 1953 es va fer una nova ampliació a la banda nord a continuació dels nínxols de la Gabriela que estaven al costat del cobert on es guardaven els estris funeraris. El 1959, una colla de veïns va fundar una societat funerària, amb la finalitat d'encarregar-se dels tràmits dels enterraments. Amb l'aportació inicial dels socis es va adquirir un carro funerari, que tibat per la mula de cal Miralles, servia per transportar els difunts al seu lloc de descans. Amb els anys, el cementi del nostre poble es va fer petit, el 1971 es va fer una quarta ampliació a la paret nord i el 1992 va ser engrandit amb dos nous blocs de nínxols; un adossat a la paret de migdia i l'altre en l'espai que ocupava el cobert. Acabem la història del cementiri amb una reflexió sobre la vida i la mort que el picapedrer va gravar sota la calavera de l'entrada:

**"ACUERDATE MI HERMANO.
AYER PARA MI HOY PARA TI.
LO QUE TU ERES YO FUI
Y TU UN DIA SERAS
LO QUE YO AHORA SOY"**